

dr hab. inż. arch. Dominika Pazder, prof. uczelni
Wydział Architektury, Politechnika Poznańska
ul. Jacka Rychlewskiego 2, 61-131 Poznań
e-mail: dominika.pazder@put.poznan.pl

Poznań 18.12.2023

**Recenzja pracy doktorskiej
mgr inż. arch. Igi Sawickiej**

pod tytułem

**„POSZUKIWANIE POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO STRUKTURY
PRZESTRZENNEJ MIASTA ŚREDNIEJ WIELKOŚCI NA PRZYKŁADZIE
GNIEZNA”.**

**Promotor pracy
prof. dr hab. inż. arch. Krystyna Guranowska-Gruszecka**

Recenzja wykonana na podstawie Uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i
Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dnia 11.07.2023

Ogólna charakterystyka rozprawy

Przedłożona do recenzji praca doktorska charakteryzuje się bardzo niskim poziomem naukowo-badawczym, jak również edytorskim. Objętość pracy jest skromna – 102 strony tekstu wraz ze spisem ilustracji i pozycji bibliograficznych. Materiał ilustracyjny obejmuje tylko 36 rycin, z których większość jest złej jakości – ilustracje są rozmazane, a czcionki nieczytelne. Wiele zdjęć jest zaczerpniętych ze stron internetowych. W spisie nie uwzględniono tabel, które w pracy nie mają ani tytułów ani źródeł, a ich bardzo słaba jakość edytorska uniemożliwia ich łatwe odczytanie. Jakość materiału graficznego (np. s.7, s.45-46, s.48-49, s.53-55) jest również niska, co dziwi, szczególnie w dyscyplinie Architektura i urbanistyka, gdyż dbałość o poziom estetyczno-wizualny wydaje się być czymś oczywistym dla architektów, którzy posługują się rysunkiem do komunikacji z odbiorcami i przekazywania treści, które powinny być czytelne i zrozumiałe graficznie.

Spis pozycji bibliograficznych jest niewystarczający – obejmuje **19 pozycji**, co świadczy o braku wnikliwości Autorki w identyfikacji stanu badań. W pracy odniesiono się tylko do **4 aktów prawnych**, **3 źródeł internetowych** oraz **2 map**. Już sam ogląd tej warstwy pracy świadczy na niekorzyść Autorki w zakresie jakości merytorycznej dysertacji i znajomości podjętej tematyki badawczej.

Tytuł pracy wskazuje, że opracowanie dotyczy poszukiwania potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości, a badania są przeprowadzone na przykładzie studialnym miasta Gniezna. Treść pracy nie odnosi się jednak do tak ujętego tytułu, gdyż Autorka nie bada możliwości rozwojowych struktury miasta Gniezna, tylko podejmuje próbę ujęcia tematyki kierunkowani wieloaspektowego rozwoju w odniesieniu do zagadnień planistycznych i rewitalizacyjnych. Zaprezentowany wywód pomija jednak szerokie ramy legislacyjno-organizacyjne funkcjonowania rewitalizacji w Polsce – szczególnie od roku wprowadzenia ustawy o rewitalizacji, o której Autorka nawet nie wspomina. Na s.10 „Tezy i pytania badawcze” Autorka stwierdza, że „postawiła sobie ambitne zadanie zbadania nie tylko tkanki miejskiej, ale również aspektu zarządzania miastem, czyli przyjrzenie się kompetencjom urzędników” – nie ma jednak w pracy badań, które rzeczywiście podejmowałyby ten wątek. W tytule pojawia się również obietnica sformułowania rekomendacji dla miast średniej wielkości, jednakże jedynym opisywanym w pracy polskim miastem jest Gniezno. W pracy omówione są także dwa miasta europejskie: Lipsk i Vannes. Brak jednak klarownego uzasadnienia ich doboru, pojawia się w tym kontekście dość nieczytelne zdanie: „kryterium doboru takich struktur urbanistycznych do porównań efektów stosowanych procesów rewitalizacji wynika z podobnych zjawisk losowych jakie dotknęły te miasta” (?), co świadczy o niezrozumieniu zadania badawczego oraz braku znajomości wymogów pracy naukowej czy aparatu badawczego. „Cele porównawcze” s.13 dalekie są od wnikliwej i wymaganej na poziomie pracy doktorskiej analizy komparatywnej, która faktycznie może stanowić metodę badawczą.

Struktura pracy wydaje się być czytelna, niemniej jednak jej zawartość merytoryczna budzi wątpliwości co do jakości opracowania i waloru naukowo-badawczego. W rozdziale 1.7. „Struktura pracy” na s.13 Autorka stwierdza: „praca będzie się składała z wprowadzenia i trzech części merytorycznych” – wprowadzenia nie ma, a dysertacja oprócz „Wstępu” składa się z czterech części. W spisie treści i w samej dysertacji brakuje podsumowania badań. Praca nie kończy się prezentacją rezultatów ujętych w formie zasugerowanego we wstępie („Cele pracy” s.10) „scenariusza rozwoju” czy zaanonsowanych: w rozdziale 1.4. (s.12) „projektowym określeniu kierunków planu rozwoju i rewitalizacji dla Gniezna” (choć jest to stwierdzenie tak niezrozumiałe, że jedynie można domyślać się, że chodzi Autorce o rodzaj opracowania studialnego, planistycznego – ale pewności w tym zakresie mieć nie można) czy w rozdziale 5 (s.81) „strategii dla rozwoju”. Czytając pracę odnosi się wrażenie chaosu i przypadkowości zaprezentowanych wątków, które zostały zebrane w celu przedstawienia niespójnej „opowieści” na nie do końca klarownie sformułowany temat, zamiast logicznego i klarownego wyводу naukowego, w którym cele i założenia pracy odzwierciedlone są w strukturze i zawartości poszczególnych rozdziałów, czego należy oczekiwać w pracy doktorskiej.

Praca pisana jest językiem, który nie zachowuje zasad języka naukowego - wymagającego sprawdzenia i wykazania słuszności zastosowanych terminów, stwierdzeń, założeń badawczych, aparatu pojęciowego itd. Występuje wiele błędów stylistycznych obniżających czytelność przekazu np. „w ramach proponowanej rewitalizacji miejskiej zawiera się zmianę nawyków i zachowań” s.10, „funkcjonują w praktyce różnego rodzaju artykuły i książki” s.14, „sygnał z subiektywnej perspektywy osoby, której gdzieś żyje się lepiej” s.14 czy stwierdzeń zaczerpniętych z języka potocznego, jak np. „obecny nierozwojowy stan miasta”

s.10, „żał, że założenia są w niewielkim stopniu realizowane” s.11, „Autorka aktywnie udziela się w życiu organizacyjnym miasta” s.14, błędów językowych np. „motyacją do zbadania tematycznego miasta” s.3, „bogata flora miejska” s.3, „wiele osób, które wykonywały ankietę” s.44 oraz błędów interpunkcyjnych i tzw. literówek, np. „próba zaangażowania mieszkańców w przestrzeń, w której żyją, warsztaty, aktywizacja” s.3, „władza miasta Lipsk” s.79.

Autorka w swoich stwierdzeniach wykorzystuje bardzo powierzchowną wiedzę, nie popartą własnymi badaniami czy odniesieniami do badań innych autorów, jak np. „to nic dziwnego, że ponad 50% ankietowanych..” s.47 – w pracy naukowej należałoby dowieść, dlaczego dana obserwacja nie budzi wątpliwości. Wiele z konstatacji to truizmy czy sformułowania intuicyjne typu: „narastają bardzo krytyczne głosy dotyczące kwestii zarządzania miastem” s.3, „z wielu źródeł dochodzą bardzo krytyczne głosy dotyczące kwestii zarządzania miastem” s.7, „Autorka sprawdziła możliwości inwestycyjne na terenie Gniezna” s.9, „Polacy kochają polskie produkty, są wielkimi patriotami” s.9 – stwierdzenia te nie są jednak poparte żadną dodatkową treścią, co jest niedopuszczalne w pracy naukowej, która ma pewien określony rygor, w przeciwieństwie do wypowiedzi popularnonaukowych czy publicystycznych.

Ocena merytoryczna oraz wartość poznawcza i użytkowa wyników pracy

Praca charakteryzuje się bardzo niskim poziomem merytorycznym. Autorka naukowo-badawczy charakter pracy opisuje syntetycznie w streszczeniu na s.3 w następujący sposób:

- charakter badawczy rozumie jako „wydobywanie nowych prawd o świecie” s.3, co jest stwierdzeniem zbyt ogólnym i zupełnie nie rozwiniętym w dysertacji,
- charakter analityczny jako pracę „związaną z wysiłkiem myślowym nad włączeniem dotychczasowego piśmiennictwa naukowego na danym polu badawczym” co jest stwierdzeniem zupełnie niezrozumiałym – włączenia do czego?, nie wspominając o bardzo zdawkowej analizie pozycji bibliograficznych ograniczonych do 19, do których Autorka się odnosi w pracy,
- charakter problemowy, który określa poprzez to, że „zawiera ona nowe zagadnienia teoretyczne”, co wprowadza recenzentkę w stupor – nie udało się w wyniku lektury dysertacji odnaleźć żadnych innowacyjnych, nowatorskich, ciekawych, inspirujących obserwacji czy stwierdzeń, ani też faktycznych propozycji rozwiązań podjętego problemu badawczego (którego sformułowanie samo w sobie jest niejasne).

W rozdziale zatytułowanym „Cele pracy” s.10-11, Autorka stwierdza, że celem dysertacji jest opracowanie scenariusza rozwoju miasta Gniezna, który miałby prowadzić do „pozytywnej rewitalizacji” – jest to stwierdzenie powierzchowne, nieprofesjonalne, świadczące o braku wiedzy nie tylko w zakresie tematyki rewitalizacji, ale i badań naukowych, w których wymagane jest stosowanie pewnych prawideł dotyczących struktury badań, stosowanej nomenklatury czy metodologii. Autorka stosuje „różnorodne metody” s.11 podejmując próbę ich naukowego opisanie na s.11-12, z których część nie budziłaby wątpliwości np. metoda *case study* czy analiza porównawcza, gdyby rzeczywiście były one zaprezentowane w pracy. Zawartość merytoryczna przedstawionego opracowania nie pozwala jednak recenzentce

stwierdzić, że sugerowane w tym rozdziale badania rzeczywiście zostały przeprowadzone, a Autorka wykazuje się znajomością aparatu badawczego i rozumie na czym badania naukowe powinny polegać.

W rozdziale 1.5 „Materiały” Autorka stwierdza, że „materiały będące podstawą do opracowania rozprawy to w pierwszej części literatura, historyczne mapy, badania archeologiczne” – mapy w spisie rycin pojawiają się dwie, badań archeologicznych brak, a sformułowanie „w pierwszej części” sugeruje część/części kolejne, których również brak.

Zakres rzeczowy pracy Autorka określa w sposób niezrozumiały, natomiast zakres czasowy jest zupełnie niejasny ze względu na zastosowanie ogólnych, nieprecyzyjnych stwierdzeń typu: „czasy obecne” czy „przyszłość miasta kreowana w oparciu o wiedzę możliwych działań rewitalizacyjnych” (?).

W rozdziale 1.8 „Stan badań” Autorka odnosi się do **trzech(!)** pozycji bibliograficznych, które są z pewnością bardzo wartościowe, ale również nie najważniejsze w kontekście podejmowanej problematyki. Świadczy to o niezrozumieniu celu identyfikacji stanu badań oraz braku rozpoznania tła teoretycznego. Autorka przytacza najbardziej znaną publikację prof. Chmielewskiego oraz dwie pozycje bibliograficzne dotyczące działań rewitalizacyjnych w Białymstoku i Zielonej Górze (?).

W pracy pojawia się rozdział zatytułowany „Definicje” s.15-16. Rozdział ten zawiera dwie definicje – pojęcia rewitalizacji, które Autorka sama tworzy, nie odwołując się ani do definicji legalnej ani do definicji, które funkcjonowały w Polsce przed rokiem 2015 ani do innych eksplikacji tych pojęć występujących w literaturze przedmiotu. Drugą definicją, której przytoczenie wzbudza ogromne zdziwienie recenzentki, w zakresie tak dobranej zestawienia pojęć w kontekście poruszanej w pracy problematyki, jest hasło „utopii” (?), które to Autorka rozwija samodzielnie, nie odnosząc się do żadnych źródeł bibliograficznych.

Ostatnią częścią „Wstępu” jest enigmatycznie zatytułowany rozdział „Teoria zagadnienia” s.17. Lektura tego bardzo krótkiego, bo obejmującego ½ strony rozdziału, świadczy o kompletnym niezrozumieniu stosowanych pojęć i niestety ignorancji Autorki, która prezentuje „teorie urbanistyczne związane z rewitalizacją struktur miejskich” bez podawania źródeł i bez odniesienia do jakichkolwiek pozycji bibliograficznych. Autorka tłumaczy *mixed-use theory* jako „teorię mieszanki użyc””, *Transit Oriented Development* jako „teorię tranzytu orientacji”, *urban design theory* jako „teorię projektu miejskiego”, a *historic preservation theory* jako „teorię rewitalizacji historycznej” (!).

Część druga pracy poświęcona analizom przestrzennym rozwoju miasta Gniezna zawiera dobrej jakości materiał ilustracyjny opracowany przez Autorkę i jest to część, w której zaprezentowane zostały analizy historyczne oraz analiza uwarunkowań współczesnych. Rozdziały w tej części stanowią najlepiej opracowaną część dysertacji, niemniej jednak zaprezentowane treści stanowią raczej syntetyczne ujęcie analiz w zakresie uwarunkowań historycznych i współczesnych rozwoju Gniezna niż wnikliwe opracowanie studialne. Ta część pracy stanowi zbiór łatwo dostępnych danych, które pozbawione są autorskich przemyśleń i

głębokiej analizy. Autorka nie wyodrębnia badań w zakresie samej struktury przestrzennej, opisując zarówno rozwój miasta, jak i dokumenty w zakresie rewitalizacji – bez wskazywania celu takiego ujęcia czy klarownego przedstawienia przyjętego założenia badawczego. Recenzentka odnosi wrażenie, że ta część dysertacji stanowi luźne zestawienie treści, które nie są ze sobą powiązane w czytelny ciąg logiczny – jedynie poza opisem historii rozwoju miasta, który ujęty jest w sposób chronologiczny.

Pewną wartość stanowi ankieta opracowana przez Autorkę i przeprowadzona na próbie 150 osób, która nieco zbyt pompatycznie nazwana jest „badaniem społecznym”. Przy takim badaniu na pewno warto byłoby skonsultować zakres kwestionariusza oraz sposób formułowania pytań z socjologami, którzy są profesjonalistami w tym zakresie. Niektóre sformułowania zastosowane w ankiecie nie w pełni są klarowne np. „w którym kierunku wyobraża sobie Pani/Pan rozwój miasta”, a ich dobór też nie w pełni odzwierciedla poruszane w ramach dysertacji zagadnienia. Ponadto nie ma żadnych dodatkowych informacji na temat ankietowanych – w zakresie wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia czy zawodu itd.

Rozdział 4. „Analiza przeprowadzonych rewitalizacji w wybranych miastach europejskich” już w samym tytule budzi wątpliwość co do rzetelności naukowej opracowania. Stwierdzenie „rewitalizacja” w kontekście programów, narzędzi, założeń czy rozwiązań modelowych jest pojęciem mało precyzyjnym i przez to nienaukowym. Trudno również zgodzić się z niektórymi konstatacjami np. „powojenny rozwój miast niemieckich do lat 70-tych przebiegał podobnie jak w Polsce” – to ogromny skrót myślowy i stwierdzenie świadczące mało wnikliwym potraktowaniu tego zagadnienia i skomplikowanej historii powojennej odbudowy w odmiennych uwarunkowaniach politycznych. Ogromne zdziwienie recenzentki budzi również fakt, że w podrozdziale zatytułowanym „Historia rozwoju Niemiec po wojnie” s.51-52 Autorka odnosi się tylko **do trzech pozycji bibliograficznych (!)**. Zaprezentowane w tej części tabele (s.54, s.55, s.58-60) nie posiadają podpisów ani źródeł, nie wiadomo czyjego są autorstwa, co w kontekście obowiązującej legislacji dotyczącej praw autorskich i własności intelektualnej budzi obiekcje. W części poświęconej analizie przykładów francuskich w zakresie działań rewitalizacyjnych, która zaprezentowana jest na s.66-72, Autorka odwołuje się tylko **do jednej pozycji bibliograficznej (!)**. Zamieszczona na s.70 tabela również nie posiada tytułu, nie podano także jej źródła. W rozdziale p.t. „Analiza rewitalizacji w Polsce”, który obejmuje 2,5 strony tekstu, Autorka odwołuje się tylko **do dwóch źródeł (!)**.

Rozdział 4.6 noszący tytuł „Rozwój miasta Gniezna” **obejmuje 5 linijek tekstu i dwa zdjęcia pobrane ze stron internetowych** (źródła zostały podane).

Rozdział „Porównanie Gniezna, Lipska, Vannes” jest opracowany w formie niezależnie sformułowanych stwierdzeń w odniesieniu do tych trzech miast, a konkluzję stanowią zdania o mało naukowym charakterze: „mimo wielu podobieństw (...) widać dużą rozbieżność w poziomie rozwinięcia działań, które dzisiaj nie są nastawione na prawdziwą rewitalizację” oraz „potrzeba zaszczepienia globalnej polityki rozwoju miasta może dać szansę jego ponownych narodzin”. Wątpliwości budzi także samo zestawienie tych trzech, tak odmiennych w swoim charakterze miast (choćby w ujęciu demograficznym porównanie Lipska i Gniezna jest niezrozumiałe), co nie zostało w pracy dostatecznie uzasadnione. Rozdział ten Autorka kończy stwierdzeniem, że „w kolejnym rozdziale (czyli 5) podsumowującym rozdział pierwszy

i drugi (dlaczego tylko te dwa?) poszuka szczegółowych rozwiązań dla miasta (?), które mogłyby być rozwiązaniem dla miasta Gniezna w dłuższej (?) perspektywie, jak i dla innych podupadających miast średniej wielkości w Polsce”. Już samo sformułowanie myśli w ten sposób jest nieczytelne i rodzi wiele pytań, m.in.: o jakich miastach mowa, co Autorka rozumie jako „dłuższą” perspektywę – i w ogóle o jaką perspektywę chodzi – czasową? Na jakiej podstawie może Autorka stwierdzić, że te obserwacje będą adekwatne dla innych „podupadających” miast średnich (na jakiej podstawie diagnozuje ten stan?) i dlaczego.

Rozdział końcowy 5. „W poszukiwaniu kierunku rozwoju dla miasta Gniezna” miał najprawdopodobniej stanowić podsumowanie badań i zawierać anonsowane wcześniej „strategie”, „scenariusze” czy „szczegółowe rozwiązania”. Rozdział jest niestety podobnie rozczarowujący, co pozostała treść pracy. Autorka prezentuje tu niepowiązane ze sobą zagadnienia, nie wyodrębniając autorskich sformułowań i nie zawierając żadnych konkretnych i klarownie ujętych konkluzji. Rozdział składa się z pięciu niezależnych podrozdziałów mających formę bardzo krótkich prezentacji wybranych wątków: teoria smart-slow city, teoria green city, pandemia Covid-19, kliny napowietrzające miasta. Pomysł na zestawienie tych treści jest zupełnie nieczytelny dla recenzentki, można się jednak domyślać na podstawie treści ostatniego podrozdziału p.t. „Rozwój przestrzenny miasta Gniezna” (choć tytuł zupełnie nie oddaje zamierzenia merytorycznego), że te wcześniej wymienione teorie i zagadnienia mają lub mogą mieć wpływ na rozwój Gniezna. Większość tych zaanonsowanych wcześniej jako „szczegółowe” stwierdzeń ma charakter bardzo ogólny, ocierający się o truizm, np. „Gniezno może podjąć działania mające na celu poprawę efektywności energetycznej budynków” s.92, „Warto inwestować w renowację i konserwację zabytków” s.92, „Gniezno może podjąć działania w celu rozwinięcia infrastruktury technologicznej” s.93, czy „Pandemia wpłynęła na zmianę preferencji w zakresie mobilności” s.94. Powyższe stwierdzenia w bardzo ogólnym ujęciu nawiązują do podjętej problematyki i nie mogą zostać uznane za podsumowanie badań.

Wnioski końcowe

W wyniku wnikliwej lektury przedłożonej do oceny pracy, w konkluzji należy stwierdzić, że Autorka nie wykazała należytej znajomości podjętej problematyki, nie przeprowadziła również wnikliwych i dogłębnych badań, które mogłyby stanowić podstawę ubiegania się o tytuł doktora nauk inżynieryjno-technicznych. Zastosowany aparat pojęciowy jest niewystarczający, praca nie stanowi również dowodu na opanowanie przez Autorkę warsztatu naukowo-badawczego w wymaganym stopniu. Praca jest nieczytelna pod względem merytorycznym, nie prezentuje klarownego i logicznego wywodu naukowego. Recenzentka nie znajduje również w warstwie teoretycznej i poznawczej walorów, które stanowiłyby wkład w rozwój nauki. Trudno także wykazać aplikacyjność badań i ich przydatność dla praktyki projektowej, gdyż praca nie jest właściwie skonkludowana. Recenzentka ma również duże wątpliwości w zakresie jakości naukowej pracy, która ma charakter bardziej popularnonaukowy niż badawczy.

Podsumowując, przedłożona do recenzji rozprawa doktorska p.t. „Poszukiwanie potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości na przykładzie

Gniezna” autorstwa mgr inż. arch. Igi Sawickiej, według recenzentki nie spełnia wymogów stawianych pracom doktorskim i nie może stanowić podstawy do ubiegania się o nadanie stopnia doktora w dziedzinie architektura i urbanistyka. Wnioskuje o niedopuszczenie pracy do publicznej obrony.

dr hab. inż. arch. Dominika Pazder, prof. PP